

ЧУДОМИР ДЯДО НИКОЛА

chitanka.info

Така е известен в историята Никола Генчев Вераната от с. Хаинето (сега Гурково, Казанлъшко), за когото споменава Захари Стоянов в своите „Записки“ и чиято биография досега беше непълна и неясна. В своите спомени Станьо Гъдев от Шипка, участвувал в Габровското въстание като подвойвода на новомахленската чета, ни дава доста подробни и ценни данни за неговия живот.

Като младеж той е бил козар и бродил из Балкана със стадото си: по онова време, когато е давал подслон и закрила на първите ни хайдути — та много от тях му били познати. Той вършел разни услуги и на Димитър Калъчлията, и на Панайот Хитов, и на Филип Тотю. Изглежда, че дядо Никола е бил хитър човек. Принуден да живее мирен живот в село, на което половината жители са били турци, той ходел бедно облечен, с подстригани мустаци, защото тогава гайтанлиите потури у българина и големите засукани мустаци са били един вид предизвикателство към турската власт и знак на непокорство. Така спечелил тяхното доверие дотолкова, че по едно време му дали оръжие и служил за водач на потерите им. Като познавал добре планината и държал връзка с хайдутите, той насочвал потерите в противоположни посоки или ги въртял наоколо, където те били отседнали, та да ги видят и се оттеглят навреме.

След едно сражение с тузлушките потери в Еленския балкан Филип Тотю с четата си преминал към Казанлъшко. От родното село на дядо Никола, Хаинето, дигнали потеря, на която водач бил той. Щом приближавали някоя овчарска мандра, кошара или колиба, дядо Никола без оръжие, като обикновен дървар, се приближавал да разузнае, а потерята го чакала скрита в гората на 500–600 м. Като приближили село Дъскарето — колиби от 5–6 къщи, — дядо Никола, само с брадва на ръка, се отправил към дома на дяда Станя, който бил богат, гостоприемнен народен човек и закрилник на хайдутите. Влязъл в двора му и видял, че бил заклал и приготвял за печене няколко агнета.

— Какви са тези агнета? — попитал той.

— Тотю войвода е тук с момчетата си — рекъл дядо Станьо. — Хе там, в зимника, са налягали и спят.

— Ами сега — рекъл дядо Никола и му обяснил, че е водач на потеря, която чака наблизко скрита в гората.

Помислили двамата българи и решили, че ако четата излезе, за да хване шумака, ще я забележат, ще се дадат жертви и ще отиде цялото

селце. Затова, като предупредят войводата, ще заключат четата в зимника, ще посрещнат потерята, а ако ги попитат за агнетата, ще кажат, че вчера, като чул тъпана в с. Хаинето, с който турците обикновено събират потераджии, дядо Станьо се сетил, че ще има гости, и решил да се приготви и да ги посрещне. А за хайдутите ще каже, че борущенски овчари му разправили, че били минали край тяхното село и потънали из гората към Мъглижкия балкан.

Пристигнала потерята, нагостил ги дядо Станьо, починали няколко часа и като разбрали, че хайдутите вече били далече, водачът им казал да си разотидат по селата. Филип Тотю с момчетата си спокойно излязъл от зимника и се оттеглил на няколко километра северно от селото, където почивали 3–4 дни. Опитен бил дядо Станьо и не за първи път посрещал разни гости. Къщата му била голяма и с много тайни врати и скривалища. Такива скривалища и ятаци Панайот Хитов и Филип Тотю имали около Свищов, Търново, Сливен, Котел, с. Хаинето, с. Дрента, Дъскарето, Мъглиж, Селце, Шипка, Новата махала, Калофер, Ново село, Клисурса, Троян, Златица, Етрополе и пр. Чрез тях се снабдявали с ядене, облекло, барут, куршуми, там се приютявали и болни или ранени четници. Дядо Никола улеснявал войводите, служил им и за куриер, и за водач, и същевременно слухтял какво кроят турците и накъде насочват потерите си. По този начин той познавал много от техните ятаци и няколко пъти ходил накъм Дунава, като прескачал и в Румъния.

През 1875 г. от Захари Стоянов знаем, че ръководителят на Старозагорското въстание Ст. Стамболов много разчитал на помощта, която му обещал дядо Никола, и с горчицина пише, че такава не получил. След неуспеха на въстанието на път към Търново Стамболов, Захари Стоянов, Георги Икономов, Кольо Райнов и Георги Апостолов се отбили една нощ в дома му и макар неохотно, дядо Никола ги приютил, като на другата вечер ги препратил с водач към Търново. След това Захари Стоянов, Икономов и Райнов се връщат обратно да търсят спасение в Южна България и той наново ги води да им покаже пътя и брод на р. Тунджа. Турците обаче разкриват дейността му, но познавайки го и страхувайки се да влязат в къщата му, поставили наоколо постове, та щом се покаже, да бъде заловен или застрелян. Минали така няколко денонощия и той решил да бяга. За да провери стоят ли будни турските постове, из една тайна врата откъм градината

показал през нощта закачена на прът своя дреха и турците веднага изгърмели по нея. Втори път я показал, пак се повторило същото и така няколко пъти, докато разбрал, че са изгърмели пушките и пищовите си, излиза, гръмва и той, отваря си път и тъмната нощ го поглъща. Хванал Балкана и през с. Дрента, през Лясковец стигнал пак Дунава и се прехвърлил в Браила, където се събрали с поп Харитона, Христо Кованлъчанина, Иван Жилков от с. Енина, Христо Патрев и Станьо Гъдев от Шипка и Тодор Кирков от Ловеч.

Другарували през зимата те и по нареждане на Централния революционен комитет на 28 март 1876 година минават Дунава, водени от Иваница Данчов. В с. Самоводене получават инструкции от Стамболов, в Горна Оряховица получават оръжие от Георги Измирлиев и тръгват: поп Харитон, Христо Кованлъчанина и Иван Жилков — из Търновско, Патрев, Кирков и Гъдев — за Казанлъшко, Габровско и Тревненско, а дядо Никола — за Хаинето и околните му села. През Балкана ги превел той и в родното му село устройват събрание и образуват комитет, след това дядо Никола си остава там, а другите образуват комитети в Дъбово и Шипка, след което в с. Нова махала, Габровско, определено за център на дейността им, сформируват чета от 120 души, на която Патрев става войвода, а Гъдев и Кирков — подвойводи. На 10 май четата води бой с башибозук и редовна войска край това село. Четата била разбита, Патрев убит, Кирков заловен и обесен в Ловеч, а Гъдев успял да избяга наново в Румъния.

Дядо Никола по това време тръгнал да обикаля и организира околните села и тия на северните склонове на Балкана. Влязъл в с. Таково, Търновско, той бил предаден от ханджията, някой си хаджи Стойо. Същият няколко дена преди това предал и другаря му Стоян Трака, с когото се намерили в търновския затвор. След два месеца ги препратили в сливенския, а оттам — в Нова Загора. Като не могли да открият улики за бунтовната им дейност, казали им да си намерят поръчители, за да ги пуснат. През това време турците в селото им научили, че са в новозагорския затвор, пратили човек да каже, че са „баш комити“, да не ги пуцат в никакъв случай. Оттам през Пловдив арестантите били изпратени в Одрин, където стояли няколко месеца в затвора. Европейската комисия обаче, дошла специално по баташките кланета, се застъпила и за тях и понеже нямало доказателства, били освободени.

Според Гъдев дядо Никола бил нисък, набит, малко приведен, здравеняк, със съвършено бели коси и мустаци. Когато ги е водил за Южна България, крили се в някаква кория край Лясковец и решили той да отиде в градеца при Марин Станчев и да им приготви квартира. Дядо Никола се съгласил, излязъл от скривалището и когато всички се бояли за него, да не го хванат, той им рекъл:

— Гледайте ме сега, приличам ли на лош, на съмнителен човек, на хайдутин?

„Като тръгна, пише Гъдев, прегърби се още повече, разкриви краката си, захвана да понакуцва с единия крак и този човек, който имаше към 50–60 години, изведнъж заприлича на 80-90-годишен грохнал старец. Оттам, види се, е получил към името си и «дядо», защото можел да се преструва и на такъв, когато е ставало нужда.“

Дядо Никола Генчев Вераната дочакал да види свободна България, като се преселил и живял до дълбоки старини в съседното дотогава турско село Ешекчи, което сега се нарича Николаево. Там живеят още доста негови внуци и правнуци.

(Публикуван във в. „Септември“ (Стара Загора), XIV, бр. 42 от 8.IV.1958 г.)

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.